دۆخ و ئەرکی بەشەکانی ڕستە

ئەم باسە لە گۆڤاری ئەکادیمیای کوردی
ژمارە (٣٤)ی ساڵی (٢٠١٥) دا بڵاوکراوەتەوە.

ڕستە دانەیێکی ڕێزمانییە لە وشەیێک یا زیاتر پێک دێت. بیرۆکەیێکی تەواوی کاتدار دەردەبڕێ و بە شێوەیێکی گشتی کارێکی تێدا دەبێ. بیرۆکەکە شێوەی (باس، پرسیار، سەرسوڕمان، داواکاری، پێشنیاز، داخوازی.. هتد) دەگرێتەخۆ.

لە ڕووی داڕشتن و پێکهاتنەوە ڕستە گەورەترین دانەی ڕێزمانیی زمانە. ئامانجی هەرە سەرەکیی ڕێزمان لە ئاستی ڕستەسازیدا دەستنیشانکردنی یاساکانی داڕشتنی ئەو کەرستانەی دروستی دەکەن و جۆری پەیوەندیی نێوانیان لە ناو چوارچێوەی ڕستەدا.

ڕستە لە چەن بەشێك پێك دێت (بکەر – بەرکار – بەرکاری ناڕاستەوخۆ – ئاوەڵکار ...هتد)

ڕێزمانی چاولێکەری بۆ هەر یەکە لەمانە پێناسینی خۆی هەیە ... (بکەر ئەو ناوە یا ڕاناوەیە، لە ڕستەدا، کە هێمایە بۆ ئەو کەسەی یا ئەو شتەی کارەکە ئەنجام دەدات . لە زمانی کوردیدا لە سەرەتای ڕستەدا دەردەکەوێ) و (بەرکار ئەو دانە زمانییەیە کە کاری ڕستەکەی بە سەردا تێدەپەڕێ ..لە ڕستەی زمانی کوردی دووەم کەرەسەیە) . دەسپێشخەری لە لایەن بکەرەوەیە. واتا گەر بکەر کار نەکا بەرکار نابێ. کوردی زمانێکی SOV یە و ڕیز بوونیان لە ڕستەی زمانی کوردیدا بەم جۆرەیە (بکەر ـ بەرکار ـ کار) . وەك لە ڕستەی:

منداڵەکان بەرخەکە دەشۆن.

(منداڵەکان) کارەکەیان ئەنجام داوە – بکەرە

(بەرخەکە) کارەکەی بەسەردا تێپەڕیوە – بەرکارە

شیکردنەوە و لێکۆڵینەوە دەریدەخات کە ئەم پێناسینە لە کەموکوڕی بەدەر نییە. بۆ ڕوونکردنەوەی ئەمە ، لەم ڕستەیە ڕامینێ:

سێوەکە دزرا .

بەپێی شیکردنەوەی ڕێزمانی (سێوەکە) بکەرە . بەڵام گەر لەڕووی واتاوە لێی بکۆڵرێتەوە دەردەکەوێ کە (سێوەکە) بەر چەمکی (بەرکاری) دەکەوێت. چونکە دەبێ کەسێ دزیبێتی. ئەو کەسە بکەرەکەیە.

لەڕستەی

ڕزگار دەنگی ئازاد دەبیستێن.

بەپێی شیکردنەوەی ڕێزمانی (ڕزگار) بکەرە و (ئازاد) بەرکارە. بەڵام گەر لەڕووی واتاوە ئەم ڕستەیە شیبکرێتەوە ، دەردەکەوێ کە بە پێچەوانەوەیە. (ڕزگار) بەر چەمکی بەرکاری دەکەوێت.و (ئازاد) بەر بکەری. چونکە (ئازادە) یەکەم قسە دەکات و دەسپێشخەرییەکە لەمەوەیە و دەنگەکەی کار لە (ڕزگار) دەکات و دەیبیستێ. ئەگەر (ئازاد) قسە نەکات (ڕزگار) نایبیستێ.

بە هەزاران نموونەی لەم جۆرە لە هەر زمانێکدا بە دەستەوەی بگریت بەرچاو دەکەوێ. ئەمە بووە هۆی ئەوەی زماننا‌سان (دوو جۆر بکەر و دوو جۆر بەرکار) لێك جیا بکەنەوە:

١ – بکەر و بەرکاری ڕێزمانی : ئەو بەشانەی ڕستەن کە لەڕووی ڕێزمانییەوە لە شوێنی چەسپیوی خۆیان لە ڕستەدا دەردەکەون.

٢ – بکەر و بەرکاری لۆژیکی : ئەو بەشانەن کە واتاکانیان ئەرکەکانیان دەستنیشان دەکەن و لە شوێنی ڕێزمانیی خۆیان دەرناکەون.

لەو ڕستەیەی سەرەوە (**سێوەکە دزرا**) ، (**سێوەکە**) بکەرێکی ڕێزمانییە و بەرکارێکی لۆژیکییە.

لە ڕستەی (**رزگار دەنگی ئازاد دەبیستێت.**) ، (**ڕزگار**) بکەرێکی ڕێزمانییە و بەرکارێکی لۆژیکییە. و (**ئازاد**) بکەرێکی لۆژیکی و بەرکارێکی ڕێزمانییە.

لە ڕستەی (**ئازاد ڕۆژنامەکە دەخوێنێتەوە**) ، (**ئازاد**) بکەرێکی ڕێزمانی چونکە زمانی کوردی لە ڕووی تایپۆلۆجییەوە زمانێکی SOV یە ، شوێنی بکەریی گرتووە . لە هەمان کاتدا بکەرێکی لۆژیکییە چونکە کارەکە ئەنجام دەدات .

(**ڕۆژنامـــه**) بـــەرکارێکی ڕێزمانییـــە چـــونکە زمـــانی کـــوردی لـــە ڕووی تایپۆلۆجییەوە زمانێکی SOV یە لە ناو ڕستەکەدا شوێنی بەرکایی گرتووە . لـە هەمان کاتدا بەرکارێکی لۆژیکییە چونکە کارەکەی بەسەردا تێپەڕیوە

لەڕستەی (**ڕۆژنامەکە خوێنرایەوە**) ، (**ڕۆژنامەکە**) بکەرێکی ڕێزمانییە چونکە شوێنی ڕێزمانیی بکەری گرتووە لە ڕستەکەدا. بەلأم (بەرکارێکی لۆژیکییە) چونکە لەڕووی واتاوە (**ڕۆژنامەکە**) بەرکارە و کەسێ خوێندوویەتییەوە..

لەم ڕستانەدا:

١ – ئازاد دەرگاکەی بە کلیلەکە کردەوە.

٢ – کلیلەکە دەرگاکەی کردەوە

٣ – دەرگاکە کرایەوە

لە ڕستەی (١) دا

ئـــازاد: بکـــەری ڕێزمـــانی و لۆژیکییـــە. چـــونکە زمـــانی کـــوردی لـــە ڕووی تایپۆلۆجییەوە زمانێکی SOV یـە لـە نـاو ڕسـتەکەدا شـوێنی خـۆی گرتـووە . لـە هەمان کاتدا بکەرێکی لۆژیکییە چونکە کارەکەی ئەنجام داوە .

دەرگاکە : بەرکارێکی ڕێزمانی و لۆژیکییە. ڕێزمانییە چونکە زمانی کـوردی لـە ڕووی تایپۆلۆجییـەوە زمـانێکی SOV یـە لـە نـاو ڕسـتەکەدا شـوێنی خـۆی گرتـووە . لـە هـەمان کاتـدا بـەرکارێکی لۆژیکییـە چـونکە کارەکـەی بەسـەردا تێپەڕیوە .

بە کلیل: بەرکاری ناڕاستەوخۆیە.

لـە ڕسـتەی (٢) دا (**کلیلەکـە**) بکـەری ڕێزمانییـە و بـەرکاری ڕاسـتەوخۆی لۆژیکییە. (**دەرگاکە**) بـەرکاری ڕاسـتەوخۆی ڕێزمانییـە و بـەرکاری ناڕاسـتەوخۆی لۆژیکییە.

لە ڕستەی (٣) دا:

دەرگاکە : بکەری ڕێزمانییە و بەرکاری ناڕاستەوخۆی لۆژیکییە.

بەم جۆرە دەردەکەوێ کە :

بکەری ڕێزمانی ئەو دانە ڕێزمانییەیە کە بەپێی یاسا سینتاکسییەکانی زمانەکە لە ڕستەدا شوێنی بکەر دەگرێ. بکەری لۆژیکی ئەو دانە ڕێزمانییەیە کە کاری ڕستەکە ئەنجام دەدات و مەرج نییە شوێنی ڕێزمانیی خۆی بگرێ.

بەرکاری ڕێزمانی ئەو دانە ڕێزمانییەیە کە لە ڕستەدا بەپێی یاسا سینتاکسییەکانی زمانەکە لە ڕستەدا شوێنی بەرکار دەگرێ. بەرکاری لۆژیکی ئەو دانە ڕێزمانییەیە کە کاری بە سەردا تێدەپەڕێ مەرج نییە لە شوێنی ڕێزمانیی خۆی دەرکەوێ.

<u>دۆخ</u>

ڕستە لە هەموو زمانانـدا لە (کار) و چەن بەشێکی تری وەك (بکەر — بەرکار — بەرکاری ناڕاستەوخۆ — ئاوەڵکار — و ...هتد.) پێك دێت . هەریەکە لەم بەشانە ئەرکێك پێشان دەدا و هەر یێکێ لەم ئەرکانە دۆخێکە Case. دۆخەکان پەیوەندییە سینتاکسییەکان دەسنیشان دەکەن.

ژمارەی دۆخەکان لە هەموو زمانەکاندا لە بنجدا deep structure وەك یێکن. لە ڕووی تایپۆلۆجییەوە لە سیمادا surface structure جیاوازییەکی زۆر پێشان دەدەن لە چۆنیەتی داڕشتنی ڕێزمانییان. هەر دۆخێ نیشانەی تایبەتیی خۆی هەیە. ئەم نیشانەیە ناسنامەی ئەرکەکەیەتی. نیشانەکانی دۆخ (پێشبەند) ن ..یا (پاشبەند) ن ، یا (پێشبەند و پاشگرێکی دۆخی) ن، یا (شوێنی بەشەکە لە ڕستەکەدا word order دۆخەکەی دەسنیشان دەکات.

هەر کارە دەسەڵاتی بەسەر ژمارەیێك دۆخ هەیە. بۆ نموونە دۆخی (دێتف) تەنها لەگەڵ ئەو کارانە دەردەکەوێ کە جووڵەی بەرەو هێروەی بکەر هەیە (دوور کەوتنەوە لە بکەر). وەك (چوون بۆ — هاویشت — فڕێدان — ..هتد). دۆخی

(ئەبلەتڤ) تەنها لەگەڵ ئەو کارانە دەردەکەوێ کە جووڵەی بەرەو بکەر دەبێ، وەك (هاتن لە — وەرگرتن — ..). دۆخی (نۆمینەتیڤ) لەگەڵ هەموو کارەکاندا دەردەکەوێ. دۆخی (ئەکیوزەتیڤ) تەنها لەگەڵ کارە تێپەڕەکاندا دەردەکەوێ...و بەم جۆرە.ئەم جۆرە پۆلکردنە بە Subcategorization ناو دەبرێ.

دۆخەکان

١ — دۆخی بکەری (Nominative) :

هەر کارێ بە هۆی کەسێ یا شتێ دێتە ئەنجام .. ئەو ناوەی لە ڕستەدا هێمایە بۆ ئەو کەسە یا شتە لە ڕێزمانا (بکەر) ـە.

ئازاد هات. (ئازاد ئیشەکەی ئەنجام داوە — بکەرە)

رزگار و ئاواز و ئاهەنگ چوون. (رزگار و ئاواز و ئاهەنگ ئیشەکەیان ئەنجام داوە — بکەرن).

لە هەندێ زماندا بکەر نیشانەیێکی لەگەڵدا دەردەکەوێ هێمایە بۆ ئەرکەکەی لەناو چوارچێوەی ڕستەکەدا. واتا بارو دۆخی ئەو بەشەی ڕستە دەخاتە ڕوو و ناسنامەکەیێتی لە ناو ڕستەکەدا. وەك لە زمانی عەرەبیدا زەممەی دەکەوێتە سەر. زەممە لەم زمانەدا نیشانەی بکەرییە.واتا (دۆخی بکەری).

لە زمانە ئێرگەتیڤیتییەکاندا بەرکار و کار لە کەس و ژمارەدا ڕێك دەکەون .. بکەر نیشانەیێك وەردەگرێ بە ئێرگەتیف ناو دەبرێ وەك لە شێوەزاری کرمانجیی ژووروودا.

ئازاد — ی هوون دیتن

بکەر دوو جۆرە (ڕێزمانی و لۆژیکی) .. بکەری ڕێزمانی ئەو دانە ڕێزمانییەیە کە لە ڕستەدا بەپێی یاسا سینتاکسییەکانی زمانەکە لە ڕستەی ئاساییدا شوێنی بکەر دەگرێ. بکەری لۆژیکی ئەو دانە ڕێزمانییەیە کە کاری ڕستەکە ئەنجام دەدات و مەرج نییە شوێنی ڕێزمانی بگرێ.

لە ڕستەی (**ئازاد ڕۆژنامەکە دەخوێنێتەوە**)

(**ئـازاد**) بکـەرێکی ڕێزمـانی و لۆژیکییـە. چـونکە زمـانی کـوردی لـە ڕووی تایپۆلۆجییەوە زمانێکی SOV یە لە ناو ڕستەکەدا شـوێنی خـۆی گرتـووە . لـە هەمان کاتدا بکەرێکی لۆژیکییە چونکە کارەکە ئەنجام دەدات .

(**ڕۆژنامە**) بەرکارێکی ڕێزمانی و لۆژیکییە. ڕێزمانییە چونکە زمانی کـوردی لـە ڕووی تایپۆلۆجییـەوە زمـانێکی SOV یـە لـە نـاو ڕسـتەکەدا شـوێنی خـۆی گرتـووە . لـە هـەمان کاتـدا بـەرکارێکی لۆژیکییـە چـونکە کارەکـەی بەسـەردا تێپەڕیوە .

لە ڕستەی (**ڕۆژنامەکە خوێنرایەوە**) ، (**ڕۆژنامەکە**) بکەرێکی ڕێزمانییە چونکە شوێنی ڕێزمانیی خۆی گرتووە لە ڕستەکەدا. بەڵام (بەرکارێکی لۆژیکییـە) چـونکە لەڕووی واتاوە (**ڕۆژنامەکە**) بەرکارە.

لەم ڕستانەدا:

١ – ئازاد دەرگاکەی کردەوە.

٢ – دەرگاکە کرایەوە

لە ڕستەی (١) دا

ئـازاد : بکـەری ڕێزمـانی و لۆژیکییـە. چـونکە زمـانی کـوردی لـە ڕووی تایپۆلۆجییەوە زمانێکی SOV یە لە ناو ڕستەکەدا شـوێنی خـۆی گرتـووە . لـە هەمان کاتدا بکەرێکی لۆژیکییە چونکە کارەکەی ئەنجام داوە .

دەرگاکە: بەرکارێکی ڕێزمانی و لۆژیکییە.ڕێزمانییە چونکە زمانی کـوردی لـە ڕووی تایپۆلۆجییـەوە زمـانێکی SOV یـە لـە نـاو ڕسـتەکەدا شـوێنی خـۆی گرتـووە . لـە هـەمان کاتـدا بـەرکارێکی لۆژیکییـە چـونکە کارەکـەی بەسـەردا تێپەڕیوە .

لە ڕستەی (٢) دا:

دەرگا : بکەرێکی ڕێزمانییە و بەرکارێکی لۆژیکییە.

٢ – <u>دۆخی بەرکاری (Accusative):</u>

دەشێ کارەکە بەسەر کەسێ یا شتێ تێپەڕێ بە شێوەیێکی ڕاستەوخۆ کاری تێبکات . ئەو ناوەی لە ڕستەدا هێمایە بۆ ئەو کەسە یا شتە لە ڕێزمانا (بەرکار) ـە.

ئـازاد سـێو دەخـوات (ئـازاد کارەکـە ئـەنجام دەدات — بکـەرە / کارەکـە تێدەپەڕێتە سەر شتێکی تر و دوخورێت — سێو بەرکارە)

لە هەندێ زماندا بەرکار نیشانەیێکی لەگەڵدا دەردەکەوێ هێمایە بۆ سروشتی ئەرکەکەی لەناو چوارچێوەی ڕستەدا. واتا بارو دۆخی ئەو بەشەی رسـتە دەخاتـە ڕوو و (ناسنامەکەیێتی) لە ناو رسـتەکەدا لـە ڕێزمانـدا. وەك لـە زمـانی عەرەبیـدا (فتحـە) ی دەکەوێتـە سـەر . (فەتحـە) لـەم زمانـەدا نیشـانەی (بەرکارییـە).واتا (دۆخی بەرکاری).

زمان هەیە بکەرو بەرکار هیچ نیشانەیێکیان لەگەڵدا دەرناکەوێ. لـەم بـارەدا (شوێنیان لە ناو ڕسـتەکەدا ئەرکـەکانیان دەستنیشـان دەکـەن). لـە کوردیـدا کـە دەڵێی:

ئازاد رزگار دەبینێ.

ئازاد (بکەر) ـە، رزگار (بەرکار)ـە.

(ئازاد و رزگار هیچ نیشانەیێکیان پێـوە نەلکاوە.سروشـتی ریزبوونیـان لـەناو رستەکەدا ئەرکەکانیان دەسنیشان دەکەن. ئەگـەر شـوێنەکانیان ئـاڵوگۆڕ کـران ، ئەرکەکانیشیان ئاڵوگۆڕ دەبن.

رزگار ئازاد دەبینێ.

ئەمـە ئـەوە دەگـەیێنێ کـە نیشـانەی دۆخـی بکـەری و بـەرکاری لـە زمـانی کوردیدا (ریز بوونی وشەکانە).

لەڕووی تایپۆلۆجییەوە زمانانی جیهان دەبنە سێ جۆر.

١ — ئەو زمانانەی بە نیشانە ئەرکی بەشەکانی رستە دەسنیشان دەکرێن.

٢ — ئەو زمانانەی بە ریزبوونی وشەکان ئەرکەکانیان دەستنیشان دەکرێن.

٣ — ئەو زمانانەی تێکەڵن و بە تەواوی بەر یەك لەو دوو جۆرە ناکەون.

تێکـەڵی و چـوونە ناویـەك و ئاڵۆزییـەکی زۆر لـە زۆربـەی زمانەکانـدا بـەدی دەکرێ وەك ئەوەی لە زمانی کوردی .

دۆخەکانی ناراستەو خۆیی

ئەگەر کاری بکەر تێپەڕێتە سەر زیاتر لە یەك کەس یـا شـت بـە دوو قۆنـاغی جیا .ئەو ناوەی هێمایە بۆ کارتێکراوی دووەم بـە (بـەرکاری دووەم) یـا (بـەرکاری ناڕاستەو خۆ) ناو دەبرێ

بـەرکاری دووەم لـە زمانـە پێشـبەندییەکاندا بـە پێشـبەند دەستنیشـان دەکرێت.

ئازاد نامە بۆ ئاواز دەنێرێت.

لێـرە (ئـازاد) بکـەرە ، (نامـە) بـەرکاری یەکەمـە (ڕاسـتەوخۆیە) و (ئـاواز) بەرکاری دووەمە (ناڕاستەوخۆیە). پێشبەندی (بۆ) ئەرکەکەی دەستنیشان کرد.

لە زمانی عەرەبیدا لەگەڵ هـەبوونی پێشـبەندا نـاوی بـەرکاری ناڕاسـتەوخۆ نیشانەییێکیش وەردەگرێ ، کە (کسرە) یە.

ارسل محمد الكتاب الى الولد

لە زمانە پاشبەندییەکادا نیشـانەی (بـەرکاری) و (بـەرکاری ناڕاسـتەوخۆیی) بـە پاشـبەند خۆیـان دەردەخـەن. وەك لـە زمـانی تورکیدا.لـە زمـانی کوردیـدا بـە پێشبەند ئەم دۆخە دەردەبڕێ.

من گوڵەکەم دا بە کچەکە.

ئەمە گەلێ جۆر دۆخی لێ دەبێتەوە (دێتڤ – ئەبلـەتڤ ...) وەك ئەبلـەتڤ و دێتڤ و.....

٣ – دۆخی لەیی (Ablative)

ئـەو کارانـەی کـە چـەمکی گوێزانـەوەیان هەیە..بـەرەوەی direction گوێزانەوەکە چەمکی دۆخەکە دەسنیشان دەکات.

ئەگـەر بـەرەو شـتەکە یـا بکەرەکـە هـات ئـەوە دەبێتـە دۆخـی ئەبلـەتڤ Ablative . نیشانەی ئەم دۆخە لە زمانی کوردیـدا (لـە – ئاوەڵکـار – ەوە) وەك لە:

ئازاد لە کەرکوکەوە هات.

من لە پارەوە لێرە دەژیم

٤ – دۆخی بۆیی (Dative):

ئەگەر بەرەوەکە بە پێچەوانەوە بوو دەبێتە دۆخی Dative . ئەم دۆخە لـە زمانی کوردیدا بە پێشبەندی (بۆ – بە) دادەڕێژرێت بێ هـیچ نیشـانەییێك بچـێتە سەر ئاوەڵکارەکە.

ئازاد چوو بۆ بازاڕ.

لەگەڵ ئەو کارانەی چەمکی گوێزانەوە دەگەیێنن دەشێ پێشبەندی (بۆ) بە پاشبەندی (ـە) جێگیر بکرێ.

ئازاد چووە بازاڕ.

٥ – دۆخی ئاوەڵکاری شوێنی و کاتی (Locative) :

هەر کارە لەشوێن و کاتێکدا ڕوو دەدات. ئەو بەشەی ئەم لایەنە دەردەبڕن (ئاوەڵکار) ن. ئەوەی شوێنەکە دەستنیشان دەکات (ئاوەڵکاری شوێنییە) و ئەوەی کاتەکە دەستنیشان دەکات (ئاوەڵکاری کاتییە).

زمان هەیە تیایدا ئەم چەمکە تەنها به پێشبەند دەبڕێ وەك ئینگلیزی:

He lives in Kirkuk

He was born in Hawler

زمان هەیە تەنها بە پاشبەند دەریدەبڕێ وەك تورکی:

زمان هەیە بە پێشبەند و پاشبەند ئەم لایەنە خۆی دەردەخات وەك زمانی کوردی. لە زمانی کوردیدا ئەم بەشەی ڕستە بە پێشبەندی (لـە) و پاشبەندی (ـدا) دەردەکەوێ.

لە + ناوی شوێن/کات + دا

لە + سلێمانی + دا

لە ساڵی (١٩٩٣) دا لە دایك بوو

٦ – دۆخی ئامێری (Instrumental):

لە ئەنجامدانی هەر کارێك بەهۆی (ئامێرێ یا شتێ یا کەسێ) ، ئەو دۆخە بە (ئامێری) Instrumental ناو دەبرێت. ئەم دۆخە لە زمانی کوردیدا بە پێشبەندی (بە) دادەڕێژرێت. وەك لە:

ئازاد بە بەرد گوێز دەشکێنێ

ئیشەکەی بە ئێمە جێبەجێ کرد.

....هتد

ئەركی لۆژیكییە دۆخەكە لە بنجدا دەسنیشان دەكات. لە هەندێ زماندا هەندێ لەو دۆخانە لە سیمادا نیشانەیان دەبیت. تێكەڵی و چووە ناویەك و ئاڵۆزی لە زمانەكاندا لەم ڕووەوە بەدی دەكرێ.

واتا ژمارەی دۆخە ڕێزمانییەكان لە سیمادا جیاوازە لە زمانە جیاوازەكاندا .

بۆ نموونە:

١ – زمانی فنلندی ١٦ دۆخی ڕێزمانیی هەیە:

nominative - accusative - genitive - partitive - essive - translative - inessive - elative - illative - adessive - ablative - allative - abessive - comitative - instructive.(

٢ – زمانی ڕووسی ٦ دۆخی هەیە:

Nominative - Genitive – Dative – Accusative – Instrumental - Prepositional

٣ – زمانی عەرەبی ٣ دۆخی هەیە:

مرفوعیە – منصوبیە – مجروریە

٤ – زمانی ئینگلیزی ٣ دۆخی هەیە. تەنها لە ڕاناودا دەردەكەون:

Subjective. - Objective - Possessive

٥ – زمانی تامیل ٨ دۆخی هەیە:

Nominative – Accusative – Instrumental – Dative – Ablative – Genitive – Locative – Vocative

....هتد

وەك دەردەكەوێ لە سیمادا Surface Structur جیاوازییەكی زۆر پێشان دەدەن لە ژمارەی دۆخەكان بەڵام لە بنجدا Deep Structure هەموو هاوژمارە و دەقاودەقن.

سەرچاوەکان

- Brown, E.K. and Miller, J. E. (1991) A linguistic Introduction to Sentence Structure. 2nd ed. Harper Collins. London.
- Cook, V.J. and M, Newson (1996) Chomsky's Universal Grammar , 2nd ed. Blackwell.
- Palmer, F. (1994) Grammatical Rules and Relations. Cambridge University Press.
- Radford, A.(1997) Syntax – A minimalist introduction. Cambridge University Press.

– **وریا عومەر ئەمین** (١٩٨٥) ڕوونکردنەوەیەك لەبارەی دۆخەوە، گ. نووسەری نوێ. ژ (٢) و (٣).

– ––––––––– (٢٠١٥) ئەرکی ڕێزمانی و لۆژیکی، ڕ. بەدرخان ژ (١٧٢) ی ٢٠١٥/٢/٢٢.

– ––––––––– (٢٠١٥) زاراوەی دۆخ، ڕ. بەدرخان ژ (١٧٤) ی ٢٠١٥/٤/٢٢.

المستخلص

الحالة الاعرابية و وظيفة اجزاء الجملة

الجملة تعبير لغوي تتكون من كلمة او اكثر وتعبر عن فكرة تامة تحتوي على الفاعل والمفعول تعبر خبرا او سؤالا او تعجبا او امرا..الخ.

تتكون الجملة من عدة اجزاء ترتبط ببعضها بقواعد وقوانين ثابتة. لكل جزء من هذه الاجزاء وظيفة معينة تسمى بالـ (حالة – Case)، كالحالة الفاعلية او المفعولية والمحلية واداة والتملك..الخ حيث يصل عددها في بعض اللغات الى ستة عشر حالة في البنية السطحية ... لبعض هذه الحالات علامات تدل على وظائفها وعلاقتها ببقية اجزاء الجملة في البنية السطحية.

نمط تلك الوظائف والعلاقات تختلف في البنيتين (السطحية والعميقة). عدد الحالات في البنية التحتية متطابقة في جميع اللغات ، اما في البنية السطحية فهي متباينة. ..

هذا البحث محاولة لالقاء الضوء على هذا الجانب في اللغة الكردية.

ABSTRACT

Case and the function of the parts of the sentence

The sentence is defined as a word or group of words that expresses a complete idea, typically containing a subject and predicate, conveying a statement, question, exclamation, or command, and consisting of a main clause and sometimes one or more subordinate clauses.

Structurally a sentence consists of a verb and one or more NPs. Each NP bears some grammatical and semantic relations to the rest of the sentence. Some of these NP are overtly marked to indicate their function. i.e. their cases.

This paper is an attempt to distinguish between grammatical and logical function of the NPs , and to specify the cases they specify.